

Etnische groepen uit Bosnië & Herzegovina, Kroatië, Macedonië, Servië & Montenegro en Slovenië in Nederland

een profiel

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1 Schets van land en volk	5
1.1 Geografie	5
1.2 Demografie	6
1.3 Cultuur en religie	7
1.4 Sociaal-economische positie	15
2 Demografische en verblijfsrechtelijke positie	19
2.1 Demografische data	19
2.2 Migratiegeschiedenis	23
2.3 Eigen organisaties van de etnische groepen	28
2.4 Terugkeer	31
3 Integratiepositie	35
3.1 Algemeen	35
3.2 Inburgering	35
3.3 Onderwijs	36
3.4 Arbeid en inkomen	38
3.5 Sociale en culturele integratie	41
3.6 Criminaliteit	43
4 Samenvatting en conclusies	45
4.1 Toelating, verblijf, terugkeer	45
4.2 Integratie	45
4.3 Verwachtingen voor de toekomst	47

Bijlagen	49
1 Tabellen	49
2 Literatuur	53
3 Adressen	57
4 Informatie over de afzonderlijke republieken	59
Colofon	64

Voorwoord

Dit boekje geeft informatie over etnische groepen afkomstig vijf landen die tot de recente oorlog deel uitmaakte van de Socialistische Federatieve Republiek Joegoslavië: Kroatië, Slovenië, Servië & Montenegro, Bosnië & Herzegovina en Macedonië. Samen omvatten ze in Nederland ongeveer 76.000 personen. Aangezien zij een gezamenlijke geschiedenis delen, maar ook omdat de onderverdeling naar etniciteit vaak over landsgrenzen heenloopt, is er voor gekozen de vijf landen in één boekje samen te nemen. Op deze manier kunnen de overeenkomsten én de verschillen tussen de onderscheiden landen en bevolkingsgroepen beter in kaart worden gebracht.

Het is tamelijk complex gebleken om aan betrouwbare data te komen over het demografische profiel van de burgers uit voormelde landen in Nederland. Veelal zijn degenen die zich vóór de oorlog in dit gebiedsdeel in Nederland gevestigd hadden geregistreerd als 'Joegoslaaf' en zijn geen demografische gegevens beschikbaar naar de huidige republieken. Toch is geprobeerd door combinatie van zoveel mogelijk bronnen en informatie van betrokken groepen zelf tot een zo goed mogelijk beeld te komen van hun immigratiegeschiedenis en hun integratieproces in Nederland. Voor een beschrijving van de integratiepositie was in het bijzonder het Jaarrapport Integratie 2004 van het ISEO van nut. Overigens mag bij de beschrijving van de integratiepositie duidelijk zijn dat de immigratie en integratie van groepen uit het voormalige Joegoslavië meerdere decennia omvat. De positie van de eerste Joegoslaven die als laag tot middelbaar geschoolde gastarbeiders naar Nederland kwamen en nauwelijks de Nederlandse taal hebben kunnen leren, is geheel anders dan die van betrekkelijk recent gearriveerde politieke vluchtelingen die niet alleen gemiddeld beter opgeleid waren, maar ook konden rekenen op hulp van zowel landgenoten als de overheid bij hun integratie.

Dit profiel is tot stand gekomen in samenwerking met het Lize, de overlegpartner van de Zuid-Europese gemeenschappen in Nederland met

de rijksoverheid, en CRAN, de Coördinatieraad van (Kosovaarse) Albanen in Nederland. Beide organisaties hebben de nodige informatie aangereikt, concept teksten becommentarieerd, en gesprekken georganiseerd met een klankbordgroep van personen afkomstig uit de verschillende republieken. Dank daarvoor. Speciaal dank aan Ivica Lupi, Boris Vukovic, Ivan Bagaric, Milan Kocovic, Goce Naumoski, Jasminka Mahmutefendic en Predrag Vitkovic die op eerdere versies van deze tekst zeer waardevol commentaar hebben geleverd. Verder dank aan Boudewijn Sittrop en Zeki Shehu die optraden als tussenpersoon voor respectievelijk Lize en CRAN. Ook een woord van dank aan Amer Kunovac, voormalig beleidsmedewerker DCIM, voor zijn kritisch meeziën.

Ik hoop dat dit boekje bij kan dragen aan de kennis over de integratiepositie van de verschillende bevolkingsgroepen uit de Balkan in Nederland. Ondanks het feit dat velen aan de tekst hebben bijgedragen blijft de inhoud uiteraard voor de verantwoordelijkheid van DICM. Voor aanvullingen en verbeteringen van de tekst houdt de directie zich aanbevolen.

Den Haag, december 2004

Directie Coördinatie Integratiebeleid Minderheden (DCIM)

M.L. Haimé,
Directeur

Hoofdstuk 1 Schets van land en volk

1.1 Geografie

De republieken Servië & Montenegro, Bosnië & Herzegovina, Macedonië, Kroatië en Slovenië die tot 1991 één politieke, economische en culturele entiteit vormden onder de naam 'Socialistische Federatieve Republiek Joegoslavië' liggen in Centraal en Zuid-Oost Europa. Binnen Servië bestaan sinds 1963 twee autonome provincies: Vojvodina in het noorden en Kosovo in het zuiden. Beide gebiedsdelen hebben een status die sinds 1974 vrijwel gelijk is aan die van de zes deelrepublieken, met inbegrip van een eigen grondwet, rechterlijke macht, parlement en regering.

De landen worden begrensd door Italië, Oostenrijk en Hongarije in het noorden, Roemenië en Bulgarije in het oosten, Griekenland en Albanië in het zuiden en de Adriatische zee in het westen. Het gebied is 255.000 km² groot, en daarmee zes keer zo groot als Nederland. In het Noord-Westen en Zuid-Oosten zijn bergketens. De grootste rivieren zijn de Donau, Sava, Drava en Tisa. De landen aan de kust hebben een mediterraan klimaat, de andere landen een landklimaat. De bodem van deze regio is rijk aan waardevolle delfstoffen, zoals bauxiet, lood en chroom. Ook is er een grote houtproductie.

1.2 Demografie

Joegoslavië telde in 1991, voordat de oorlog begon, naar schatting 23,5 miljoen mensen.

Het bestaat sinds 1945 uit de vijf volkeren van de federale republiek: de Slovenen, Kroaten, Serviërs, Macedoniërs en Montenegrijnen¹, maar daarnaast zijn er ook verschillende getalsmatig kleinere groepen, waarvan de Albanen en de Hongaren de grootste zijn. Verder wonen er Bulgaren en Roemenen in het oosten van Servië, Rusynen, Tsjechen en Slovaken in Vojvodina, Italianen in Istrië en Dalmatië, Roma's en Turken in delen van Kosovo en Macedonië. Zie voor een overzicht van de inwoners van voormalig Joegoslavië in 1981 volgens zelfgekozen nationaliteit tabel b1 in de bijlage.

Als gevolg van de oorlogen in Kroatië, Bosnië & Herzegovina en Servië & Montenegro (met name Kosovo) zijn zeer grote aantallen bewoners van hun grondgebied verdreven en hebben bescherming gezocht in de naburige landen en in verschillende landen buiten het conflict-gebied. Nog lang niet alle vluchtelingen en ontheemden hebben al kunnen terugkeren. Naar schatting is de bevolkingsgrootte thans als volgt: Bosnië & Herzegovina: ongeveer 4 miljoen, Servië & Montenegro: ongeveer 10,5 miljoen (waarvan ongeveer 2 miljoen in Kosovo en eveneens 2 miljoen in Vojvodina), Kroatië: ongeveer 4,5 miljoen, Macedonië: ongeveer 2 miljoen, Slovenië: ongeveer 2 miljoen.

¹ In 1971 kwam daar nog een zesde identiteit bij, aangeduid als Moslims. Het betreft hier een toen als zodanig erkende nationale identiteit, en wordt daarom met een hoofdletter geschreven. In het Dayton-akkoord (1995) en de Grondwet van Bosnië-Herzegovina worden zij Bosniakken genoemd.

Tabel 1.1 Overzicht etnische bevolkingsgroepen per land in %²

	Bosnië & Herzegovina (situatie in 2003)	Servie & Montenegro (Schatting EU 2002)	Macedonie (Volkstelling 2002)	Kroatie (2001)	Slovenie (1991)
Totale bevolking	3,85 miljoen [#]	10,6 miljoen*	2,02 miljoen	4,5 miljoen	2 miljoen
Verdeling in %					
Bosniakken	48			< 1	1
Serviërs	37	63	2	5	2
Kroaten	14			90	3
Macedoniërs			65		
Montenegrijnen		5		< 1	
Albanezen		17	25	< 1	
Slovenen				< 1	88
Turken			4		
Roma			3	< 1	
Hongaren		3		< 1	< 1
Diverse overige groepering	1	13	1	4	6

[#] Federatie Bosnië & Herzegovina 2,4 miljoen inwoners, Republika Srpska 1,45 miljoen inwoners;

* Servië: 10 miljoen inwoners, Montenegro: 0,6 miljoen inwoners

1.3 Cultuur en religie

Door de invoering van het socialisme na de Tweede Wereldoorlog was Joegoslavië officieel een atheïstische staat, maar er zijn altijd actieve geloofsgemeenschappen geweest. De religies vallen overwegend samen

² De jaren zijn verschillend, maar data over hetzelfde jaar zijn (nog) niet beschikbaar. De data over Servië/Montenegro en Slovenië dateren van vóór de oorlog en zijn om die reden niet betrouwbaar voor de actuele situatie. Voor een overzicht van de onderverdeling van de etnische bevolking in de autonome provincies Kosovo en Vojvodina zie tabel b2 in de bijlage.

met de etnische identiteiten. De Slovenen en Kroaten zijn katholiek, de Serviërs, de Montenegrijnen en de Macedoniërs overwegend orthodox christelijk. In Bosnië & Herzegovina wonen meest moslims, rooms-katholieken en orthodox-christelijken. De meeste Albanezen in Kosovo zijn moslim. Daarnaast zijn er nog dertig kleine religies.

Liedje van Mak Dizdar (1917-1971) in het Latijnse en Cyrillische schrift, met Nederlandse vertaling

<p>ZAPIS O IZVORU (Latijns)</p> <p>Rastvorio sam se I potokao Potokom Rijekom Mociam Sada sam tu Sada sam tu Bez saba Gorak Kako erete izvorn De se vratim ?</p>	<p>ЗАПИС О ИЗВОРУ (Cyrillisch)</p> <p>Растворио сам се И поткао Потоком Ријеком Мочиам Сада сам ту Сада сам ту Без саба Горак Како ерете изворн Де се вратим ?</p>	<p>OVER DE BRON</p> <p>Ik ben opgelost En begon te stromen In beken In rivieren In zoelen Nu ben ik hier Nu ben ik hier Zonder mij Bitter Hoe kom ik bij mijn bron terug?</p>
---	---	--

Met het uiteenvallen van de federale republiek Joegoslavië zijn de historische spanningen opnieuw opgekomen. Toen de oorlog in 1992 uitbrak wisten vele Bosniërs niet wat ze moesten doen: vechten voor behoud van Joegoslavië, de Kroatische kant kiezen of vechten voor een eigen onafhankelijke staat. De meeste Bosnische Serviërs kozen voor de eerste optie, de meeste Bosnische Kroaten en (in het begin van de oorlog) een grote groep Bosniakken voor de tweede. De meeste Bosniakken kozen voor de optie van een onafhankelijke staat en zochten steun voor hun politieke en militaire strijd bij moslimlanden. De (christelijk-orthodoxe) Serviërs stuurden aan op behoud van Joegoslavië, en keerden zich tegen de moslims en tegen de islam. De (rooms-katholieke) Kroaten manifesteerden zich als een bevrijd land na jarenlange onderdrukking, en zochten aansluiting bij West-Europa. De andere kleinere Joegoslavische volkeren (met name Macedoniërs en Montenegrijnen), die merendeels naar behoud

van de federatieve staat neigden, kwamen tussen verschillende vuren te zitten.

Tabel 1.2 Overzicht religieuze groepen per land in % in 200

	Bosnië & Herzegovina	Servië & Montenegro	Macedonië	Kroatië	Slovenië
moslim	40	19	30	1	1
orthodox	31	65	-	4	-
rooms-katholiek	15	4	-	88	71
protestant	4	1	-	< 1	-
macedonisch	-	-	67	-	-
orthodox	-	-	-	-	-
lutheraan	-	-	-	-	1
atheïst	-	-	-	-	4
overig/onbekend	10	11	3	6	23

Bron: The world factbook

Op het grondgebied van het voormalige Joegoslavië bestonden drie officiële talen: Servo-Kroatisch, Macedonisch en Sloveens. In Servië, Kroatië, Bosnië & Herzegovina en Montenegro werd overwegend Servo-Kroatisch gesproken, hoewel elk land zijn eigen dialect heeft ontwikkeld. Naast de drie officiële talen worden het Albanees en het Hongaars al minstens een eeuw als moedertaal in een specifiek gebied gebruikt in Kosovo respectievelijk Vojvodina. Het Bosnisch en het Kroatisch, varianten op het Servo-Kroatisch, zijn opgekomen na de onafhankelijkheid. Kleinere taalgroepen bevinden zich aan de grenzen van het voormalige Joegoslavië waar soms de taal van het aangrenzende land wordt gebezigd. En dan zijn er nog degenen die Wallachs en Romani spreken. Zij leiden een meer zwervend bestaan en wonen verspreid over het land.

Qua schrijfwijze wordt in Kroatië het Latijnse alfabet gehanteerd. In Bosnië & Herzegovina zijn er grondwettelijk twee schriften: het Latijnse en het Cyrillische. Volgens de grondwetten van Macedonië, Servië & Montenegro

is in deze landen het Cyrillische schrift het officiële, maar wordt in de praktijk ook het Latijnse schrift onderwezen.

Tabel 1.3 Overzicht talen per land in % in 2003

	Bosnië & Herzegovina	Servië & Montenegro	Macedonië	Kroatië	Slovenië
Kroatisch	14	-	-	96	-
Servisch	37	(*) 92	-	-	-
Bosnisch	48	-	-	-	-
Macedonisch	-	-	70	-	-
Albanees	-	5	21	-	-
Servo-Kroatisch	-	3	3	-	6
Sloveens	-	-	-	-	91
Overig	1	-	6	4	3
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: *The world factbook*

(*) De 92% Servisch is gebaseerd op het feit dat in Kosovo en Vojvodina tweetalig onderwijs werd gegeven en de personen uit deze autonome provincies merendeels ook Servisch beheersen. Zou alleen gekeken worden naar de taal die men spreekt, dan stijgt het aantal Albanees sprekenden van 5 naar ongeveer 17%, naar rato van het aantal etnische Albanezen in Kosovo. Hetzelfde geldt voor Hongaars sprekenden in Vojvodina, wat ongeveer 3% is. Per saldo daalt het aantal Servisch sprekenden in Servië & Montenegro dan van 92% naar 80%.

Over het algemeen vormt voor de nieuwe nationaliteiten de eigen taal een belangrijk identiteitselement. Zeker de voormalig Joegoslaven die in de jaren negentig van de vorige eeuw in Nederland zijn komen wonen, bekennen zich liever niet als Servo-Kroatisch sprekend, maar bijvoorbeeld als Bosnisch of Kroatisch sprekend.³

1.4 Politieke geschiedenis

De oorlog die aan het einde van de 20e eeuw de Joegoslavische federatie uiteen scheurde, betekende het einde van een ontwikkeling waarbij verschillende Zuid-Slavische volkeren - elk met een eigen historie, tradities en gewoonten - bijeen kwamen onder een Joegoslavische identiteit. De Turken veroverden in de 14e eeuw Macedonië. Daarna komen ook Bosnië & Herzegovina, Montenegro en Servië onder Turkse invloed. Slovenië werd geheel overheerst door Oostenrijk en Kroatië deels. Nadat de Turken in 1878 zijn verslagen werden Bosnië & Herzegovina geannexeerd door de Habsburgse monarchie. De aanslag op de troonopvolger Franz Ferdinand in 1914 was de lont in het kruitvat om de Eerste Wereldoorlog te ontketenen waarbij voor- en tegenstanders van de Duitse overheersing tegenover elkaar kwamen te staan. In 1918 wordt het Koninkrijk der Serviërs, Kroaten en Slovenen uitgeroepen, waaronder ook Macedonië, Montenegro en Bosnië & Herzegovina ressorteren. Om de voortgaande onderlinge strijd te stoppen stelt de uit Servië afkomstige Koning Alexander in 1929 een militaire dictatuur in onder de naam Joegoslavië. Desondanks komt het tijdens de Tweede Wereldoorlog tot nieuwe spanningen waarbij een groep Partizanen onder maarschalk Tito vecht voor een nieuw (socialistisch/communistisch) Joegoslavië, een groep Serviërs voor behoud van de Kroon en een groep Kroaten voor een onafhankelijk Kroatië.

In 1945 slaagt Tito er in enige stabiliteit in het land te krijgen binnen de structuur van de 'Socialistische Federatieve Republiek Joegoslavië' (SFRJ). Tito's streven is een federale staat met behoud van eigen identiteit binnen het kader van het communisme ('bratstvo i jedinstvo': 'broederschap en eenheid'). In de jaren vijftig wordt voor dit doel het gemeenschappelijk bezit van de productie-middelen ingevoerd als het leidend economisch

³ Een zeer uitgebreide verhandeling over de identiteits- en taalverschillen biedt de doctoraalscriptie van Lucia Fiori (1999), *Taal: een wapen*.

beginsel en komen er vormen van arbeiderszelfbestuur bij bedrijven, binnen scholen en in publieke diensten. Snel na Tito's dood in 1980 herleeft evenwel het voortsluimerende nationalisme van de afzonderlijke nationale/etnische entiteiten. Slovenië en Kroatië willen meer democratisering, meer zelfstandigheid en minder overdracht van geld van de (rijke) noordelijke naar de (arme) zuidelijke gebiedsdelen.

In Kosovo komen Albanezen in opstand wanneer Slobodan Milosevic, de president van Servië, in 1989 een einde maakt aan de sinds 1963 geldende autonome status van Kosovo en het gebied onder sterke controle van de Serviërs plaatst. De Kosovaarse Albanezen antwoorden met de vestiging van de 'onafhankelijke republiek Kosova', met de vreedzame separatist Ibrahim Rugova als 'schaduw-president'. Maar Rugova's aanpak heeft van Kosovo nog geen zelfstandige staat gemaakt en steeds meer Kosovaren roepen om gewapend verzet. De steun aan het bevrijdingsleger van Kosovo (UÇK) groeit.

Slovenië en Kroatië roepen in 1991 de onafhankelijkheid uit en in 1992 spreekt 62% van inwoners van Bosnië & Herzegovina zich in een referendum eveneens voor onafhankelijkheid uit. Terwijl de Europese Unie en de Verenigde Staten de nieuwe staten erkennen, probeert het federale leger de onafhankelijkheidsbewegingen de kop in te drukken. Het gevolg is een bloedige burgeroorlog die zich mede als gevolg van het multi-etnische en multi-religieuze karakter van de staten telkens verplaatst naar andere gebiedsdelen. Zo wordt 1/3 van Kroatië bevolkt door Kroatische Serviërs (Krajina-Serviërs), terwijl Bosnië & Herzegovina voor de helft uit Bosniakken, voor 1/3 uit Bosnische Serviërs en voor ongeveer 1/5 uit Bosnische Kroaten bestaat. In de periode 1992-1995 wordt er zware strijd geleverd tussen enerzijds de Bosnische Serviërs tegenover de Bosniakken en de Bosnische Kroaten, anderzijds voor een korte periode onderling tussen de Bosniakken en de Kroaten. De hoofdstad Sarajevo beleeft gedurende de oorlog een omsingeling en door dagelijkse bombardementen

worden er enorme verwoestingen aangericht. Naar schatting 200.000 burgers en soldaten laten uiteindelijk het leven, meer dan 1,5 miljoen burgers vluchten naar andere landen en eveneens 1,5 miljoen raken binnenslands ontheemd.

Met de ondertekening van het akkoord van Dayton (november 1995) tussen de presidenten Milosevic (Servië), Tudjman (Kroatië) en Izetbegovic (Bosnië & Herzegovina) keert de rust in de regio min of meer terug. Bosnië & Herzegovina wordt opgedeeld in twee entiteiten: de Bosniak-Kroatische Federatie en de Republika Srpska. In het Bosniak-Kroatische deel bestaat de meerderheid van de bevolking uit Bosniakken (overwegend moslims) en Kroaten (rooms-katholiek); in het Servische deel uit etnische Serviërs (christelijk-orthodox). Na het Dayton akkoord vestigt zich gedurende twee jaar een internationale vredesmacht (IFOR) in Bosnië & Herzegovina onder NAVO-commando van ongeveer 60.000 militairen om gewelddadige confrontaties tussen de etnische identiteiten te bestrijden. IFOR wordt in 1998 opgevolgd door een kleinere stabilisatiemacht, SFOR. Eind 2002 bestaat deze uit 12.000 manschappen. In 2003 zijn ongeveer 400.000 ontheemden en vluchtelingen uit Bosnië & Herzegovina weer terug gekeerd naar hun oorspronkelijke woonplaatsen; 500.000 vluchtelingen en 800.000 ontheemden verblijven dan nog elders, voornamelijk in Kroatië, de Federale Republiek Joegoslavië en in West-Europa.

In 1998 laait het geweld op in Kosovo. Er vinden gewelddadige incidenten plaats tussen de Servische politie en het Joegoslavische leger enerzijds en etnische Albanese strijders anderzijds. Oproepen vanuit de Veiligheidsraad om de politieke dialoog te starten leiden tot niets. In maart 1999 gaat de Navo over tot luchtaanvallen op strategische doelen in de gehele Federale Republiek Joegoslavië (FRJ, later de republiek Servië & Montenegro geheten), inclusief Kosovo. Honderdduizenden Kosovo-Albanen moeten vluchten. De meesten komen terecht in de buurlanden Albanië en Macedonië en in Montenegro, waar zij in gastgezinnen en in

tentenkampen worden opgevangen. Honderdduizenden andere vluchten binnen Kosovo. Om Macedonië te ontlasten en het risico van etnische spanningen weg te nemen, worden 19.000 ontheemden uit dit land tijdelijk overgebracht naar andere Europese landen en naar de Verenigde Staten.

In juni 1999 aanvaardt de Veiligheidsraad resolutie 1244, die voorziet in een interim civiel bestuur over Kosovo, de United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK), en de plaatsing van een internationale veiligheidsmacht (KFOR, Kosovo Force, in mei 2003 bestaande uit 25.000 manschappen). De Joegoslavische en Servische troepen trekken zich terug uit Kosovo, en vele ontheemden keren terug naar hun woonplaatsen. Daarmee is er evenwel nog geen stabiliteit. Reacties van de etnisch Albanese bevolking op Kosovaarse minderheden leiden opnieuw tot vluchtelingenstromen, met name van Serviërs en Roma. Sinds de aanwezigheid van UNMIK hebben circa 300.000 niet-Albanezen Kosovo moeten ontvluchten en zijn hun huizen verwoest. Ook vluchtelingen die eerder in Kroatië en Bosnië & Herzegovina hebben gewoond, hebben moeten vluchten.

In 2000 worden de landelijke verkiezingen in de FRJ gewonnen door de democratische oppositie en ruimt president Milosevic het veld. In juni 2001 wordt hij door de Servische regering overgedragen aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag om terecht te staan op beschuldiging van oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid in Kroatië en Kosovo en genocide en oorlogsmisdaden in de oorlog in Bosnië & Herzegovina. Op 28 februari 2002 wordt Ibrahim Rugova tot president gekozen van Kosovo, en op 4 maart 2002 een regering geïnstalleerd. De Albanese bevolking ziet UNMIK's adviserende rol sindsdien met argusorganen aan, omdat UNMIK geen politieke opvattingen uitdraagt over de positie van Kosovo, terwijl de overgrote meerderheid van de bevolking onverminderd de stichting van een onafhankelijke staat voorstaat. In februari 2003 wordt door Servië & Montenegro een

Constitutioneel Handvest aangenomen, waarmee de Uniestaat Servië & Montenegro (inclusief Kosovo) in de plaats treedt van de FRJ.

Al deze ontwikkelingen hebben de landen van het voormalig Joegoslavië zwaar beschadigd naar de 21e eeuw gebracht, met als dieptepunten de bloedige conflicten in Kroatië tussen 1991 en 1995, in Bosnië & Herzegovina tussen 1992 en 1995 en in Kosovo in 1998 en 1999. Tijdens deze oorlogen hebben etnische zuiveringscampagnes plaatsgevonden met het oogmerk bevolkingsgroepen met een andere etnische achtergrond permanent te verdrijven. De herstructurering van de landen is een gigantische opgave. De etnische problematiek, met name de terugkeer van één miljoen vluchtelingen en ontheemden in de regio en daarbuiten, vraagt nog veel aandacht. Daarnaast staan de landen voor de opdracht het oude politieke en economische systeem om te zetten in een structuur van volwaardige democratieën en vrije markten. Daarbij komt dat grote delen van het land heropgebouwd moeten worden: veel scholen en medische klinieken zijn verwoest of beschadigd, wat ook geldt voor de huizen. Toch is sinds de beëindiging van de oorlogshandelingen al veel ten goede gekeerd. Er is veel opgeknapt, Slovenië is toegetreten tot de Europese Unie, en ongetwijfeld zullen op termijn andere Balkan-landen volgen.

1.5 Sociaal-economische positie

Vóór de Tweede Wereldoorlog was Joegoslavië één van de armste landen van Europa. Daarna nam de economie een hoge vlucht, vooral vanwege industrialisatie in het noorden (Slovenië, Kroatië, Vojvodina en Belgrado). Lagere school werd verplicht. Veel mensen trokken in die periode van het platteland naar de stad. Tito deed ook een poging de landbouw te collectiviseren naar communistisch model, maar dat mislukte. Vanwege grote werkloosheid ontwikkelt zich in de jaren '60 de trek van Joegoslaven naar het buitenland om daar als gastarbeider emplooi te vinden. Sinds de jaren '80 is er een duidelijke kloof tussen de armen en rijke staten

waar te nemen. Kroatië maar vooral Slovenië zijn het verst in hervorming van industrie en landbouw en hebben zich ontwikkeld tot relatief welvarende landen. Slovenië kent al verschillende jaren een economische groei, mede door grote economische hervormingen. Het werkloosheidscijfer wordt geschat op 11%. Vanaf 1 mei 2004 is het land lid van de Europese Unie. Kroatië is iets minder ver met de economische hervormingen. Het werkloosheidscijfer van dit land wordt geschat op 22%. Buitenlandse investeringen zijn nog nodig om de economische potentie van het land ten volle te ontwikkelen. Het land heeft zich aangemeld als kandidaat voor toetreding tot de EU in 2007. Daarvoor is in elk geval nodig dat het land schoon schip maakt met het bloedige etnische verleden en meewerkt aan het Joegoslavië-tribunaal.

Met de andere drie landen is het economisch minder gunstig gesteld. Buitenlandse investeerders zijn daar dringend nodig, maar het imago van politieke instabiliteit scheidt geen gunstig investeringsklimaat. Goed opgeleide professionals en jongeren proberen veelal naar het buitenland te komen. Voor mensen die tijdens de oorlog van het platteland naar de steden zijn gevlucht, is helaas nauwelijks werk. Geldovermakingen van landgenoten in het buitenland en buitenlandse hulp zijn om die reden nog belangrijke inkomstenbronnen.

Economisch mismanagement, economische sancties en de oorlog in Kosovo hebben de economie van Servië/Montenegro teruggebracht tot de helft van wat het was in 1990. Sinds het begin van deze eeuw stelt het land alles in het werk om de economie weer uit het slop te krijgen. Het werkloosheidscijfers is naar schatting 32% doorheen het land, maar gemiddeld 60% in Kosovo. Een belemmering voor de opbouw van de Kosovaarse economie is het politieke vacuüm waarin dit gebiedsdeel zich bevindt, het hoge aantal economische delicten en de (geïnstitutionaliseerde) corruptie.

Macedonië was het minst ontwikkeld van de vijf Balkanlanden bij zijn onafhankelijkheid in 1991. Sinds 1996 groeit de economie gestaag, met een

onderbreking in 2001 vanwege het Albanese oproer. Het werkloosheidspercentage is met 37% nog steeds zeer hoog.

Na Macedonië was Bosnië & Herzegovina de armste republiek van voormalig Joegoslavië.

In de oorlogsjaren daalde de economische productie met 80%, en nog steeds is het Bruto Nationaal Product niet op het niveau van 1990. Het land is nog in grote mate afhankelijk van buitenlandse hulp. Het werkloosheidspercentage is 40%.

De grote vluchtelingenstromen die als gevolg van de oorlog op gang zijn gekomen, hebben hun sporen nagelaten op het sociale en economische leven in de onderscheiden landen. Nog altijd leeft een deel van de ontheemden in huizen die niet hun wettig eigendom zijn, of in collectieve centra. Als gevolg van de binnenlandse migratie kwam een proces van urbanisatie van ontheemde dorpingen op gang die in de steden kwamen wonen. In sommige steden verdubbelde daardoor de bevolking, hetgeen leidde tot woningnood. Na de oorlog verliep de terugkeer van ontheemden (en van vluchtelingen buiten de landsgrenzen) aanvankelijk traag, maar sinds 1998 gaat het beter. Desondanks verblijven er in de eerste jaren van het nieuwe millennium nog enkele honderduizenden vluchtelingen/ontheemden in Bosnië & Herzegovina en eenzelfde aantal in Servië & Montenegro. In Kosovo werden vanwege de oorlog ongeveer 50.000 huizen beschadigd en evenzoveel compleet vernietigd, waardoor veel inwoners van Kosovo genoodzaakt waren bij familie, in gastgezinnen of in opvangcentra te verblijven.

Ook onderwijs en gezondheidszorg hebben door de oorlogen ernstig te lijden gehad. Schoolgebouwen en ziekenhuisbedden zijn verloren gegaan, deskundig personeel heeft het land verlaten. Mede met internationale hulp treedt snel verbetering in op beide terreinen, maar het oude niveau is nog lang niet bereikt.

Hoofdstuk 2 Demografische en verblijfsrechtelijke positie

2.1 Demografische data

Op 1 januari 2004 telde het Nederlandse bevolkingsregister 76.346 allochtonen afkomstig uit (voormalig) Joegoslavië. Dit getal betreft personen die zelf of van wie één der ouders in één van de republieken van voormalig Joegoslavië is geboren. In veruit de meeste gevallen zijn deze personen geregistreerd als afkomstig uit 'Joegoslavië'. Registratie op basis van de nationaliteit van de huidige republieken is pas na de zelfstandigheid van deze republieken in de jaren '90 gestart.⁴

In de jaren negentig van de vorige eeuw is het aantal (voormalig) Joegoslaven zeer sterk gestegen. Lag het aantal in 1990 nog rond de 20.000, in 1995 waren het er bijna 50.000, en in 1999 over de 60.000. Deze stijging is direct verklaarbaar uit de grootschalige migratie als gevolg van de oorlog in deze periode in de regio van herkomst.

Hoe de voormalig Joegoslavische bevolking in aantallen thans is onderverdeeld naar de huidige republieken is niet exact bekend. Schattingen van het Lize, gecombineerd met eigen opgaven van de verschillende groepen komen op basis van etnische groeperingen uit op de aantallen zoals vermeld in tabel 2.1 (eerste kolom). De laagste schattingen komen gezamenlijk het dichtst bij het officiële totale bevolkingscijfer. Mogelijk zijn in de hogere schattingen ook personen ingecalculerd die niet zijn ingeschreven in de Gemeentelijke Basisadministratie. Het CBS heeft in 2002 een schatting gemaakt van de onderverdeling van de

⁴ *Theoretisch is het mogelijk het aantal voormalig Joegoslaven te herleiden naar de huidige republieken (en daarmee ook grotendeels op etniciteit) op basis van geboorteplaats c.q. geboorteplaats ouders, maar het CBS heeft een dergelijke uitdraai (nog) niet beschikbaar. In antwoord op Kamervragen heeft de toenmalige staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, J. Kohnstamm in 1997 geantwoord dat correctie van de nationaliteit in de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) van 'Joegoslaven' naar hun huidige nationaliteit de overlegging van een officieel document vereist afkomstig van de autoriteiten van het nieuwe land waaruit de nieuwe nationaliteit blijkt. Deze documenten blijken evenwel niet eenvoudig verkrijgbaar en zijn bovendien kostbaar. Er heeft om die reden daarom nog geen grootschalige omzetting van 'Joegoslaven' naar hun huidige nationaliteit plaatsgevonden.*

aantallen voormalig Joegoslaven naar de nieuwe republieken. Het CBS ging daarbij uit van een onderverdeling van de reeds in Nederland woonachtige voormalig-Joegoslaven per 1 januari 1991 naar rato van de bevolkingsgrootte van diezelfde landen in dat jaar. Daar heeft het CBS de ontwikkelingen in de 1e en 2e generatie vanaf dat jaar bij opgeteld. Per 1 januari 2002 levert dat een onderverdeling op, zoals in tabel 2.1 (vierde kolom) weergegeven. Geconstateerd kan worden dat de schattingen van Lize en de berekening van het CBS grote verschillen laten zien. Deze zijn slechts deels verklaarbaar uit het feit dat tellingen naar etniciteit en naar republiek niet overeen hoeven komen. De conclusie is dat de precieze onderverdeling ongewis blijft.

Tabel 2.1 Voormalig Joegoslaven in Nederland naar etnische groep en naar republiek

Naar etnische groep	Aantallen volgens Lize	Naar huidige republieken	Aantallen volgens CBS
Kroaten*	ca. 10.000	Kroatië	7300
Serviërs en Montenegrijnen	14.000 à 20.000, inclusief ca. 4.000 Kosovaren **	Federale Republiek Joegoslavië (Servië & Montenegro)	34.200
Burgers van Bosnië en Herzegovina ***	35.000 à 40.000	Bosnië & Herzegovina	27.300
Slovenen	1.000 à 2.000	Slovenië	2.400
Macedoniërs	10.000 à 15.000	Macedonië	3.300

Bron: schatting Lize en CBS-Maandstatistiek bevolking 2002, nr. 11.

Toelichting bij de tabel

** ten aanzien van Kroaten*

Van de 10.000 Kroaten in Nederland zijn ongeveer 1.000 à 1.500 personen afkomstig uit Kroatië. De meerderheid van de Kroatische gemeenschap in Nederland is afkomstig uit het gebiedsdeel van de Bosniak-Kroatische federatie.

*** ten aanzien van Kosovaren*

het aantal voormalig Joegoslaven afkomstig uit de autonome provincie Kosovo is niet exact bekend. Het getal van 4.000 is min of meer af te leiden uit de IND-cijfers over het aantal asielaanvragen resp. aantal teruggestuurde asielzoekers van Joegoslavische nationaliteit in de periode 1998-2002. De crisis in Kosovo met de vlucht van Kosovaarse Albanese naar de buurlanden en de tijdelijke overkomst van ongeveer 4.000 Kosovaren en Serviërs naar Nederland speelde in het voorjaar van 1999. In de periode 1998-2002 zijn volgens IND-cijfers 16.723 asielzoekers afkomstig uit de SFRJ naar Nederland gekomen, en in dezelfde periode 10.831 asielzoekers uit de FRJ teruggekeerd. (Deze getallen zijn inclusief de 4.000 uitgenodigde en grotendeels weer teruggekeerde ontheemde Albanese uit Kosovo.) Per saldo verblijven dan nog 5.892 asielzoekers uit de FRJ in Nederland. Omdat het aantal Montenegrijnen in dit getal hooguit enkele tientallen is, betreft het hoofdzakelijk Kosovaren en Serviërs. Volgens inschatting van de Coördinatieraad van Albanese in Nederland (CRAN) zal het aantal Serviërs op ongeveer 2.000 liggen, zodat een getal rest van ongeveer 4.000 Kosovaarse Albanese. Naar schatting van het CRAN beschikte eind 2003 ongeveer 30% van de Kosovaarse Albanese over een verblijfstitel, en was 70% toen nog in procedure.

**** ten aanzien van burgers uit Bosnië & Herzegovina*

Uit de notitie Terugkeerbeleid (juni 1997) en de notitie Bosnische asielzoekers (januari 1998) is op te maken dat het aantal burgers uit Bosnië & Herzegovina dat als vluchteling/asielzoekers in de jaren negentig naar Nederland was gekomen werd geschat op 28.000. Dit zijn merendeels Bosniakken. De overige 8.000 zijn in de jaren zestig naar Nederland gekomen als arbeidsmigrant. Van de Bosniakse vluchtelingen/asielzoekers ontvingen 17.000 personen een A-status (= erkend vluchteling), 800 een vergunning tot verblijf en 3.500 een voorwaardelijke vergunning tot verblijf, na drie jaar omgezet in een reguliere verblijfsvergunning.

Tabel 2.2 Bevolking afkomstig uit voormalig Joegoslavië, naar herkomstgroepering en generatie, 1 januari 2004

	Totaal aantal personen	1e generatie		2e generatie	
		Totaal 1e generatie	Totaal 2e generatie	1 ouder in buitenland geboren	2 ouders in buitenland geboren
Totaal	76.346	55.381	20.965	8.642	12.323
Ongehuwd	41.740	22.813	18.927	7.416	11.511
Gehuwd	28.371	26.659	1.712	1.028	684
Verweduwd	1.410	1.339	71	36	35
Gescheiden	4.825	4.570	255	162	93

Uit tabel 2.2 blijkt dat meer dan de helft (41.740) van de voormalig Joegoslaven niet gehuwd is. Voor een groot deel wordt dit verklaard uit de jonge leeftijdsopbouw, en daarnaast zijn er veel alleenstaanden en ouders in eenoudergezinnen. Zoals uit tabel 2.3 blijkt zijn 23.344 personen jonger dan 20 jaar, en zijn op elk drie voormalig Joegoslaven twee jonger dan 40 jaar.

Tabel 2.3 Aantal voormalig Joegoslaven naar leeftijd en geslacht, 1 januari 2004

Leeftijd	Totaal	Man	Vrouw
0 - 10 jaar	11.993	6.176	5.817
10 - 20	11.351	5.920	5.431
20 - 30	13.955	6.818	7.137
30 - 40	15.450	8.082	7.368
40 - 50	10.588	5.360	5.228
50 - 60	8.714	4.046	4.668
60 - 70	3.081	1.549	1.532
70 - 80	980	392	588
80 - 90	216	65	151
> 90	18	2	16

23 Procent van de voormalig Joegoslaven woont in één van de vier grote steden. Dat is beduidend hoger dan onder de autochtone bevolking (9%), en ook hoger dan de percentages Afghanen (15%), Irakezen (17%) of Iraniërs (20%) in de steden, maar aanmerkelijk lager dan Turken (35%), Marokkanen (47%) of Surinamers (55%). In vergelijking met klassieke groepen is de concentratie onder nieuwe etnische groepen in het westen daarmee minder sterk.

Breiden we de telling uit naar de grootstedelijke agglomeratie van de vier grote steden dan blijkt het percentage voormalig Joegoslaven dat daar woonachtig is te stijgen van 23 naar 31% (23.476 personen).

Tabel 2.4 Grootstedelijke agglomeraties met > 1.000 voormalig Joegoslaven op 1 januari 2004

Grootstedelijke agglomeratie	Aantal
Rotterdam	12.137
Amsterdam	6.584
Den Haag	2.393
Utrecht	2.362
Heerlen	1.856
Nijmegen	1.566
Leiden	1.137
Tilburg	1.127
Eindhoven	1.211
Dordrecht	1.135
Breda	1.016

2.2 Migratiegeschiedenis

2.2.1 Arbeidsmigratie uit diverse delen van Joegoslavië

De perioden waarin personen uit het voormalige Joegoslavië naar Nederland zijn gekomen en de immigratiemotieven die zij hadden lopen zeer uiteen. Vanaf 1920 kwamen Slovenen naar Zuid-Limburg om te werken in de mijnen. Het gaat dan om enkele honderden personen, met als hoogtepunt het jaar 1929 toen hier 1.184 Sloveense immigranten aankwamen. De meesten van hen zijn na het uitdienen van hun contract weer terug gekeerd naar Slovenië, maar er wonen nog steeds kleine aantallen Slovenen in de mijnstreek. Doordat de Slovenen van huis uit rooms-katholiek waren, werden ze redelijk snel geaccepteerd door de Zuid-Limburgse bevolking. De gemeenschap bestaat thans naar schatting uit 1.000 à 2.000 personen, inclusief niet-Slovenen die met Slovenen zijn gehuwd. Behalve in Limburg zijn er concentraties van Slovenen in

Dordrecht, Rotterdam en Delft. In Oost-Groningen bestaat een kleine gemeenschap van Sloveense vrouwen die getrouwd zijn met Nederlandse mannen die in Slovenië hebben gewerkt aan de aanleg van een gasleiding.

Door het afsluiten in 1970 van een wervingsakkoord tussen Nederland en Joegoslavië migreren geschoolde en ongeschoolde krachten naar Nederland. Zij komen te werken in de scheepsbouw, in de reiniging en de metaal- en textielnijverheid en in de levens- en genotsmiddelenindustrie. Relatief veel Joegoslavische vrouwen worden geworven voor de visverwerkingsindustrie, de leerbewerkingsindustrie en de sigarettenindustrie. In 1972 bedroeg het aantal mannen dat via een regeling werkte bijna 4.000. Ongeveer de helft van deze groep is na enkele jaren weer teruggekeerd. Sinds de wervingsstop in 1973 (oliecrisis) is legale arbeidsmigratie vanuit Joegoslavië zeer beperkt gebleven. Wel hebben velen die hier bleven gebruik gemaakt van de regelingen voor gezinsvorming en gezinshereniging. In totaal zijn op basis van arbeidsmigratie (en volgmigratie) ongeveer 28.000 immigranten uit het voormalig Joegoslavië naar Nederland gemigreerd. De nieuwkomers van rond de eeuwwisseling zijn vooral jonge mensen, die naar Nederland komen om te studeren, werk te zoeken of met een Nederlander te trouwen.

2.2.2 Asielmigratie uit Bosnië & Herzegovina

Toen het etnische geweld in Bosnië & Herzegovina in 1992 losbarstte zochten ongeveer 25.000 migranten politiek asiel in Nederland. Het betrof grotendeels Bosniakken uit Bosnië & Herzegovina, maar ook Bosnische Kroaten en Bosnische Serviërs. In 1992 zijn ongeveer 3.000 Bosniërs, overwegend moslims, op uitnodiging van de Nederlandse regering naar hier gekomen. Vrijwel allen zijn permanent in Nederland gebleven. In Nederland hebben veel asielzoekers eerst een tijdelijke verblijfstitel ontvangen, aanvankelijk volgens de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden (TROO), die speciaal voor voormalig Joegoslavische vluchtelingen was ingesteld. De TROO-regeling werd later vervangen door

de algemene regeling van de voorwaardelijke vergunning voor verblijf (VVTV), die na drie jaar kon worden omgezet in een vaste verblijfstitel. In 1995 zijn 5 en in 1996 53 personen op voordracht van de UNHCR als uitgenodigd vluchteling in Nederland opgenomen.

Vanaf 1997 kwamen ook Bosnische vluchtelingen uit Duitsland naar Nederland, omdat de tijdelijke verblijfsvergunning die men in Duitsland had gekregen niet werd verlengd. Vooral vluchtelingen in een gemengd huwelijk of afkomstig uit gebieden die (nog) gedomineerd werden door een andere etnische groep wilden evenwel niet terugkeren naar Bosnië. In overeenstemming met de EU-akkoorden van Schengen en Dublin weigerde Nederland deze personen opnieuw in asielpcedure te nemen, en verwees hen terug naar Duitsland als eerstverantwoordelijk ontvangend land.

Omdat de politieke en de veiligheidssituatie sinds de ondertekening van de Dayton-akkoorden sterk is verbeterd maken asiolverzoeken uit Bosnië & Herzegovina nog weinig kans op honorering in de landen van West Europa. Terugkeer naar het land van herkomst achten deze landen verantwoord. In 2000 keerden wereldwijd ongeveer 78.000 vluchtelingen en ontheemden terug naar Bosnië & Herzegovina, in 2001 bijna 99.000 en in 2002 bijna 108.000.

Tabel 2.5 Verstrekking verblijfstitels aan personen afkomstig uit Bosnië & Herzegovina 1990-2000

	A-status	VTV	VVTV
1990	-	-	-
1991	-	-	-
1992	0	0	0
1993	4.282	385	-
1994	3.532	190	2.744
1995	4.890	77	2.193
1996	2.257	278	1.185
1997	1.176	156	301
1998	40	105	13
1999	38	97	1
2000	18	240	0

(Bron: IND)

2.2.3 Asielmigratie uit Servië & Montenegro (inclusief Kosovo)

Tussen 1993 en 1997 kwamen eveneens ongeveer 25.000 asielzoekers uit Servië & Montenegro. In de daaropvolgende jaren steeg dit getal mede onder invloed van de vlucht van Kosovaarse Albanese uit de autonome provincie Kosovo naar de buurlanden als gevolg van de gewelddadigheden aldaar in het voorjaar van 1999. Nederland heeft in dat jaar ongeveer 4.000 etnische Albanese uit Kosovo opgenomen. Zij werden geëvacueerd uit kampen in Macedonië onder het UNHCR Human Evacuation Program (HEP). In april 1999 besloot de Nederlandse regering de tijdelijke bescherming om te zetten in een voorwaardelijke verblijfsvergunning die elk jaar verlengd zou moeten worden. Deze tijdelijke verblijfsstatus werd ook uitgereikt aan ongeveer 3.000 Kosovaarse asielzoekers die al in het land verbleven en 7.000 Kosovaarse asielzoekers die in datzelfde jaar spontaan arriveerden. Familiehereniging werd voor deze groep alleen in bijzondere situaties toegestaan.

Eind juli 1999 stopte de regering met de uitgifte van deze tijdelijke statussen, en in december 2000 kondigde de Nederlandse overheid aan dat de tijdelijke verblijfsstatussen van de resterende Kosovo Albanese zouden worden ingetrokken. Ongeveer 2.300 etnische Albanese waren inmiddels weer terug gekeerd naar hun gebiedsdeel.

In 1999 zijn volgens Indiac-cijfers 7.062 personen van Joegoslavische nationaliteit teruggekeerd/teruggestuurd, merendeels Kosovo-Albanese. Het percentage inwillingen van asiolverzoeken lag ten tijde van de oorlog op ongeveer 70%, maar is sinds 2000 snel gedaald.

Tabel 2.6 Verstrekking verblijfstitels aan personen afkomstig uit 'Joegoslavië' 1990-2000

	A-status	VTV	VTVV
1990	-	2	-
1991	1	6	-
1992	23	48	-
1993	3.136	650	-
1994	527	234	135
1995	284	212	135
1996	132	523	39
1997	172	322	16
1998	66	96	1
1999*	13	153	4.086
2000	240	211	3

(Bron: IND)

* Instroom 1999 inclusief 3.434 evacués uit Kosovo

NB. Voor data over verstrekking verblijfstitels 1990-2000 aan personen afkomstig uit Kroatië en Macedonië zie bijlage b3. Vanuit Slovenië heeft in die jaren geen asielmigratie naar Nederland plaatsgevonden. Voor een overzicht van de immigratie/emigratiecijfers 1995-2002 van alle republieken zie tabel b4 in de bijlage.

2.3 Eigen organisaties van de etnische groepen

Voor het uitbreken van de oorlog in de Balkan in 1991 vormden de bevolkingsgroepen uit de thans onderscheiden staten samen de Joegoslavische gemeenschap in Nederland. De gemeenschap was ongeveer 28.000 personen groot en had een bloeiend verenigingsleven. In veel gemeenten waren verenigingen die activiteiten organiseerden. Deze verenigingen waren aangesloten bij de Bond van Joegoslavische clubs en verenigingen in Nederland. Na 1992 zijn veel ex-Joegoslaven uit de bestaande Joegoslavische verenigingen gestapt en hebben eigen etnisch/nationale organisaties opgericht, zowel lokaal als landelijk.

Met uitzondering van nieuwe verenigingen van Bosnische vluchtelingen hebben veel gemeenten de oorspronkelijke subsidies voor de verschillende verenigingen uit de verschillende gebiedsdelen van voormalig Joegoslavië inmiddels beëindigd of afgebouwd omdat deze groepen arbeidsmigranten naar het oordeel van de gemeenten al voldoende geïntegreerd zijn. Gevolg is dat bijna alle 'oude' verenigingen geen middelen meer hebben om de basale functies uit te oefenen (administratie, blad, activiteiten) en een kwijnend bestaan leiden. Volgens de groepen zelf is er nog steeds veel behoefte aan sociaal contact op basis van het gemeenschappelijke land van herkomst, en wil men ook de culturele tradities die men daar kende hier in stand houden. De stichting Lize, overlegpartner van de rijksoverheid inzake de positie van de Zuid-Europese gemeenschappen in Nederland, probeert door middel van contacten met de besturen en met informatiedagen enigszins in deze leemte te voorzien, maar beschikt evenmin over budgetten om het netwerk van organisaties structureel te kunnen ondersteunen. De regionale steunfunctie-organisaties voor immigranten rekenen Zuid-Europese groepen in de regel niet meer tot hun doelgroep, omdat zij geacht worden voldoende geïntegreerd te zijn.

Serviërs en Montenegrijnen

De voorheen bestaande Bond van Joegoslavische Verenigingen in Nederland heeft zijn naam gewijzigd in Bond van Servische verenigingen in Nederland. De bond behartigt op landelijk niveau de belangen van de lokale verenigingen. Doelstellingen van de Bond zijn behoud van eigen taal en cultuur, het organiseren van inhoudelijke bijeenkomsten en ontmoetingsdagen, en bevordering van de integratie van de doelgroep in Nederland. De organisaties ervaren dat als gevolg van de beeldvorming over de oorlog op de Balkan Nederlanders in het algemeen een negatieve houding hebben ten opzichte van Serviërs.

De Montenegrijnen hebben geen zelfstandige landelijke organisatie in Nederland, maar maken deel uit van het Servische verenigingsleven.

Kosovaarse Albanezen

Vóór 1998 zijn de Kosovaarse Albanezen merendeels georganiseerd via de Democratische Liga Kosovo (LDK), waarvan Ibrahim Rugova politiek leider is. Daarna komen er ook verschillende kleine groepen/verenigingen op in de steden, tot naar schatting 15 organisaties in 2004. Kosovaren hebben overwegend contact met mede-Kosovaren. De Coördinatieraad van Albanezen in Nederland (CRAN) is een platform van 12 lokale Albanese organisaties uit Kosovo, maar functioneert verder zelfstandig. CRAN heeft in periode 1999-2003 subsidie ontvangen van het ministerie van VWS.

Kroaten

Naar schatting zijn er 10 tot 15 Kroatische organisaties in Nederland actief, met name in concentratiesteden voor Kroaten als Rotterdam, Den Haag en Amsterdam. Ook de Kroatische kerk heeft een belangrijke ontmoetingsfunctie. De Stichting Vrienden van Kroatië en het Kroatisch Wereldcongres fungeren als landelijk aanspreekpunt, maar tot een gemeenschappelijk platform van Kroatische organisaties is het nog niet gekomen. Dit heeft te maken met de grote diversiteit binnen de Kroatische gemeenschap en de onderlinge wrijving die daarmee samenhangt. Er is

een stichting Nederland-Kroatië, die een website beheert, een nieuwsbrief uitgeeft en ontmoetingen organiseert.

Macedoniërs

Er zijn acht lokale verenigingen. Vooral ouderen vanaf 60 jaar en jongeren tot 30 jaar hebben zich georganiseerd. De middengroep is ondervertegenwoordigd. Geen van de verenigingen beschikt over een eigen ontmoetingsruimte. Pogingen om een landelijke vereniging op te richten hebben nog niet tot succes geleid. Er is wel een landelijke stichting die eenmaal per jaar een bijeenkomst organiseert met de besturen van de lokale verenigingen. De bedoeling is dat deze stichting zich ontwikkelt tot een informatiepunt voor zowel Macedoniërs als Nederlanders.

Bosniërs

Bosniërs uit Bosnië & Herzegovina hebben zich verenigd in een groot aantal lokale verenigingen. Bosniërs die langer in Nederland wonen, fungeren veelal als vraagbaak, gids en ondersteuner voor de nieuwkomers. Er zijn twee landelijke overkoepelende organisaties: Sehara en het Landelijke Platform van Organisaties van Burgers uit Bosnië & Herzegovina. Het platform treedt op als landelijke, belangenbehartigende organisatie, geeft scholingen en organiseert lessen in de eigen taal.

Slovenen

Er is een Vereniging Vrienden van Slovenië, die tot doel heeft de samenwerking en ontmoeting tussen Nederland/Nederlanders en Slovenië/Slovenen te bevorderen. De vereniging heeft ongeveer 150 leden, van wie de ene helft Nederlander is en de andere helft Sloveen van geboorte of daarmee via een bloedband of huwelijk verbonden. De vereniging onderhoudt een website en geeft een magazine uit.

Algemeen

De stichting Lize behartigt als overlegpartner van de rijksoverheid inzake

de Zuid-Europese gemeenschappen in Nederland op landelijk niveau de belangen van onder meer de voormalig Joegoslavische groeperingen. Het Lize participeert in het Landelijk Overleg Minderheden (LOM).

2.4 Terugkeer

Zoals bij zeer veel andere immigranten leeft ook bij voormalig Joegoslaven de wens om terug te keren naar het land van herkomst. De realisatie daarvan is evenwel afhankelijk van verschillende factoren. Voor de gebiedsdelen waar er spanningen heersten of nog heersen tussen etnische groepen (dit betreft met name Bosnië/Herzegovina en Servië/Montenegro inclusief Kosovo) is een eerste voorwaarde voor terugkeer de veiligheid en stabiliteit van de regio. In de tweede plaats is het van belang dat er basale voorzieningen beschikbaar zijn als huisvesting, onderwijs voor de kinderen en een basisgezondheidszorg. Ten derde is het uiteraard van belang dat er een vorm van inkomen is; voor de oudere terugkeerders kunnen dat sociale voorzieningen zijn die in Nederland zijn opgebouwd en voorzieningen onder de Remigratiewet, voor jongere remigranten is het van belang dat er werkgelegenheid is.

De ervaring met andere vluchtelingengroepen laat zien dat de geneigdheid om na een aantal jaren ballingschap terug te keren naar het moederland beperkt is. Niet enkel de veiligheid aldaar is dan een factor, maar ook het bestaan dat men inmiddels in Nederland heeft opgebouwd. Factoren als het hebben van werk in Nederland, de opleiding van de kinderen, de bestaansonzekerheid in het land van herkomst kunnen er dan toe leiden dat men eerder verkiest hier te blijven dan terug te keren.

De emigratiestatistieken van personen uit Bosnië & Herzegovina bevestigen dit, en laten zien dat de terugkeer vooralsnog beperkt is. Tussen 1995 en 2002 zijn in totaal 1.322 personen naar Bosnië & Herzegovina geëmigreerd. (Zie tabel b4 in de bijlage). Van 1995 tot 1999 liep er een programma 'Return of Qualified Nationals' naar Bosnië & Herzegovina, met

als doel wereldwijd tot 1.000 terugkeerders te komen. Uiteindelijk zijn 862 hoopopgeleiden via dit project terug gekeerd, voornamelijk afkomstig uit Duitsland. Dit duidt er op dat de animo om terug te keren nog beperkt is.

Dat de meeste Kosovaarse vluchtelingen wél zijn teruggekeerd, valt te verklaren uit het feit dat men slechts enkele maanden uit het land van herkomst weg was en de West-Europese landen bovendien geen statussen meer verstrekten of verlengden. Vanwege de militaire interventie van de Navo was de onveiligheidsituatie voor de Kosovaarse Albanezen betrekkelijk snel hersteld. Over het aantal teruggekeerde Kosovaren vanuit Nederland zijn geen gespecificeerde gegevens beschikbaar. Wel van de immigratie en emigratie uit de Federale Republiek Joegoslavië. Ook voor dit land blijkt emigratie naar de FRJ zeer beperkt te zijn. Naast een immigratie van 11.786 personen in de jaren 1995-2002 staat een emigratie van 1.364 personen. (Zie tabel b4 in de bijlage).

Qua oriëntatie en realisatie van terugkeer wijkt de positie van zowel arbeids- als asielmigranten uit het voormalige Joegoslavië niet af van die van andere immigranten. Er leeft wel een hoop op terugkeer, en men blijft nauw verbonden met de ontwikkelingen in het land van herkomst, maar daadwerkelijke terugkeer vindt slechts incidenteel plaats. De 'terugkeer' blijft dan beperkt tot kortere of langere verblijfsperioden in het land van herkomst, waarna men weer terugkomt naar Nederland. Tussen 2000 en 2005 zijn in totaal 727 voormalig Joegoslaven met een remigratie-uitkering terug gegaan naar hun geboorteland. Dit betreft uitsluitend uitkeringsgerechtigden die een beroep hebben gedaan op de Remigratiewet. In totaal zijn veel meer personen geremigreerd. Zie tabel 2.7.

Tabel 2.7 Aantal personen dat vertrokken is naar de landen van het voormalige Joegoslavië met gebruik van de Remigratiewet (periode 2000 t/m 2004)

Land	2000	2001	2002	2003	2004
Bosnië & Herzegovina	50	80	60	84	178
Servië & Montenegro	11	18	25	25	45
Kroatië	9	19	22	25	57
Macedonië	0	1	5	3	8
Slovenië	0	1	1	1	1
Totaal	70	119	113	138	289

(Bron: Sociale Verzekeringsbank)

Hoofdstuk 3 Integratiepositie

3.1 Algemeen

Voor de gegevens van hoofdstuk 3 is hoofdzakelijk geput uit het Jaarrapport Integratie 2004.⁵ Dit jaarrapport kent als belangrijkste bron de survey Sociale Positie en Voorzieningengebruik van Allochtonen (SPVA), waarvoor in 2003 informatie is verzameld onder 3.500 huishoudens van een aantal nieuwe etnische groepen, waaronder 1.261 personen uit het voormalige Joegoslavië. 83% Van dit aantal woonde in 2003 korter dan 15 jaar in Nederland, 13% langer dan 25 jaar in Nederland en de overige 4% zat daar tussenin. Dit betekent dat de verzamelde gegevens grotendeels afkomstig zijn van personen die rond of na de oorlog in de Balkan naar Nederland zijn gekomen. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste gegevens gepresenteerd. Voor een volledig overzicht wordt verwezen naar het Jaarrapport. Tenzij bij een tabel een andere bron wordt vermeld, is het tabelmateriaal afkomstig uit voornoemd Jaarrapport.

3.2 Inburgering

Gemiddeld heeft 38% van de voormalig Joegoslaven een inburgeringscursus doorlopen. Vóór 1998 was dit percentage lager (36%), maar na invoering van de Wet inburgering nieuwkomers (WIN) in 1998 steeg dit percentage naar 51%. Dat het percentage na 1998 niet op 100% uitkomt houdt verband met verschillende factoren, zoals ontheffing om de verplichte inburgeringscursus te doorlopen, gebrek aan kinderopvang en wachtlijsten. Driekwart van de cursisten rondt de inburgeringscursus succesvol af. Dit percentage komt overeen met dat van Afghanen en Iraniërs (74%), en is hoger dan dat van Irakezen (67%) of Somaliërs (60%). Iets meer dan de helft (53%) van de personen die een Nederlandse-taalcursus hebben gevolgd heeft een NT2-certificaat gehaald. Ook dit getal

⁵ Maagdenberg, V. van den (red) (2004), *Jaarrapport Integratie 2004*. Instituut voor Sociologisch Economisch Onderzoek (ISEO), Erasmus Universiteit Rotterdam.

is ongeveer overeenkomstig dat van andere nieuwe groepen, met uitzondering van Somaliërs die ook hier slechter scoren (42%). Ongeveer vier op de vijf respondenten uit het voormalig Joegoslavië zeggens redelijk tot prima Nederlands te kunnen lezen (kranten, brieven, folders, etc.). Samen met Iraniërs scoren voormalig Joegoslaven in dit opzicht het hoogst. Deze goede beheersing van het Nederlands houdt zeker verband met de inburgeringscursus. Een kleinschalig onderzoek van het Lize leerde dat oudere arbeidsmigranten zelfs na een dertigjarig bestaan in Nederland de taal niet goed spreken.

3.3 Onderwijs

Eén van de belangrijkste indicatoren voor de onderwijspositie is het gerealiseerde opleidingsniveau in het land van herkomst of in Nederland. Voormalig Joegoslaven blijken gemiddeld genomen op dit vlak vergelijkbaar met Antillianen. Voormalig Joegoslaven hebben een iets lager opleidingsniveau dan bijvoorbeeld Iraniërs, maar scoren weer (veel) beter dan Somaliërs, Turken of Marokkanen.

Tabel 3.1 Gerealiseerd opleidingsniveau van niet-schoolgaanden (15-64 jaar), naar groepering, 2002 (klassieke groepen) en 2003 (nieuwe groepen) in %

	voorm. Joegosl	Iraniërs	Somaliërs	Turken	Antillia- nen	autochtonen
Geen diploma	5	3	19	14	4	-
Basisonderwijs	16	10	36	38	16	9
VBO/MAVO	26	15	14	23	32	23
MBO/HAVO/VWO	31	42	23	20	28	42
HBO/WO	23	31	8	6	20	26
Totaal %	101	101	100	101	100	100

Bij het gerealiseerde opleidingsniveau moet wel de nuance worden gemaakt dat de opgegeven opleiding in veel gevallen niet overeen komt met de Nederlandse standaard. Van de voormalig Joegoslaven die hun diploma hebben laten waarderen wordt in 43% van de aanvragen het diploma lager gewaardeerd dan in het land van herkomst en in 2% van de gevallen niet erkend. Dat is samen in bijna de helft van de gevallen. Bij de overige 55% wordt het diploma gelijk gewaardeerd aan het herkomstland.

Kijken we naar het huidige opleidingsniveau dan kan worden vastgesteld dat de kinderen een hoger niveau bereiken dan hun ouders. In vergelijking met de andere nieuwe groepen scoren (voormalig) Joegoslaven het hoogst, samen met Iraniërs. De meeste voormalig Joegoslavische jongeren volgen een MBO-opleiding, maar ook HBO en WO scoren hoog.

Tabel 3.2 Huidige opleiding schoolgaanden (16-34 jaar), naar groepering, 2003
in %

	(voormalig)			
	Joegoslaven	Iraniërs	Somaliërs	Afghanen
Basisonderwijs	0	0	2	1
VMBO	19	20	32	43
MBO	25	22	44	28
HAVO/VWO	12	17	6	13
HBO	24	21	12	9
WO	20	19	5	7
Totaal %	100	99	101	101

Het percentage drop outs dat de school verlaat zonder enig diploma is onder voormalig Joegoslaven 10%, ongeveer vergelijkbaar met dat van Surinamers, Antillianen en Iraniërs, en (aanmerkelijk) lager dan onder een aantal andere etnische groepen. Dit biedt een positief perspectief voor de arbeidsmarkt voor jongeren uit het voormalig Joegoslavië.

Tabel 3.3 Percentage drop outs in het voortgezet onderwijs (16-34 jaar), naar groepering 2002 (klassieke groepen) en 2003 (nieuwe groepen)

Voormalig Surinamers Joegoslaven	Antillianen	Iraniërs	Somaliërs	Turken
10	11	13	8	31
				21

3.4 Arbeid en inkomen

Van de voormalig Joegoslaven is 17% werkloos. Dat is weliswaar aanmerkelijk hoger dan het percentage autochtone werklozen (3%), maar lager dan het percentage werklozen onder andere allochtone groepen, waar 25% of meer van de populatie werkloos is. Dit relatief lage percentage voormalig Joegoslavische werklozen wordt mede verklaard door de hoge arbeidsparticipatie van vrouwen.

Tabel 3.4 Percentage werklozen binnen de beroepsbevolking (15-64 jaar) en arbeidsmarktparticipatie mannen en vrouwen, naar groepering, 2002 (klassieke groepen) en 2003 (nieuwe groepen)

	Voormalig Joegoslaven	Iraniërs	Somaliërs	Turken	autoch- tonen
Percentage werklozen	17	25	36	14	3
Arbeidsmarkt- participatie mannen	75	58	41	67	81
Arbeidsmarkt- participatie vrouwen	56	42	17	32	59

Bijzonder aan de arbeidsmarktpositie van voormalig Joegoslaven is dat velen een baan combineren met scholing. Hoewel dit onder

vluchtelingengroepen vaker voorkomt, als middel om hun human capital te vergroten, is het percentage voormalig Joegoslaven dat werken en studeren combineert veel hoger dan onder ander vluchtelingengroepen en ook hoger dan onder Surinamers.

Tabel 3.6 Meervoudige* arbeidsmarktpositie (15-64 jaar), naar groepering, 2002 (klassieke groepen) en 2003 (nieuwe groepen)

	Voormalig				
	Joegoslaven	Iraniërs	Somaliërs	Turken	Surinamers
Werk <12 uur + school	12	17	16	22	20
Werk >12 uur + school	70	46	53	61	64
School + werkloos	14	26	22	13	14
Overig	4	10	9	5	2
Totaal %	100	99	100	101	100

* personen die werk en studie combineren

Het gemiddeld netto inkomen per maand van voormalig Joegoslaven is het hoogste van alle nieuwe etnische groepen, namelijk € 1.420. Het ligt daarmee ongeveer op hetzelfde niveau als dat van Marokkanen (€ 1.467), maar ligt gemiddeld lager dan het inkomensniveau van bijvoorbeeld Surinamers (€ 1.782). Het gemiddelde netto huishoudensinkomen van autochtonen ligt op ongeveer € 2.300 per maand.

Tabel 3.7 Gemiddeld netto-huishoudensinkomen per maand, naar groepering, 2003

Voormalig					
Joegoslaven	Iraniërs	Somaliërs	Turken	Marokkanen	Surinamers
€ 1.420	€ 1.269	€ 938	€ 1.566	€ 1.467	€ 1.782

Het gemiddeld percentage voormalig Joegoslaven met een uitkering houdt ongeveer gelijke tred met dat van de klassieke groepen, namelijk rond 30%. Daarvan is het percentage van personen met een bijstandsuitkering veruit het hoogst: 51% van de uitkeringen betreft deze categorie. Overigens ligt dit percentage voor Afghanen, Irakezen en Somaliërs nóg hoger, namelijk 71%. Dit hoge bijstandspercentage valt te verklaren uit het feit dat veel nieuwkomers (nog) geen arbeidsverleden hebben opgebouwd in Nederland en daardoor geen aanspraak kunnen maken op een werkloosheidsuitkering. Wel kan uit de verschillen de conclusie worden getrokken dat het voormalig Joegoslaven verhoudingsgewijs sneller lukt om uit de bijstand te komen dan de andere nieuwe etnische groepen.

Tabel 3.8 Percentage uitkeringsgerechtigden en type uitkering (vanaf 15 jaar) naar groepering, 2003

	Voormalig				
	Joegoslaven	Iraniërs	Somaliërs	Afghanen	Irakezen
Gemiddeld percentage	30	38	57	48	50
waarvan:					
Bijstand	51	50	71	71	71
WW	10	15	9	6	9
AOW/Pensioen/VUT	23	14	4	7	6
Studiefinanciering of UAF-beurs	9	17	11	11	7
Anders	6	5	6	5	7
Totaal %	99	101	101	100	100

Deze cijfers zijn afkomstig uit het Jaarrapport Integratie 2004, en is gebaseerd op informatie van 1.021 respondenten van (voormalig) Joegoslavische herkomst. Het Centraal Bureau voor de Statistiek geeft in zijn jaarrapport 'Allochtonen in Nederland 2004' aan dat van de (voormalig) Joegoslavische populatie in Nederland tussen 15 en 64 jaar (totaal 56.000) ongeveer 13.000 (=23%) een uitkering geniet. Met uitzondering van

Surinamers (21% met een uitkering) en Antillianen (22%) is dit het laagste van alle ethnische minderheden in Nederland. Bij Turken en Marokkanen ligt dit percentage op 28, resp. 27%, bij Irakezen op 33%, bij Iraniërs op 24% en bij Somaliërs op 34%. Bij autochtonen is het 12%.

3.5 Sociale en culturele integratie

Van alle nieuwe groepen staan voormalig Joegoslaven (samen met Iraniërs) in sociaal en cultureel opzicht het dichtst bij autochtonen, en zijn in dat opzicht het best geïntegreerd. Dit uit zich onder meer in het hoogste aantal contacten met Nederlanders in vrije tijd, moderne opvattingen (d.i. processen van rationalisering, secularisering, emancipatie en individualisering), en het zich rekenen tot een bepaalde religie. Zeker op het aspect dat ouders het vervelend vinden wanneer hun kind een Nederlandse partner heeft verschillen voormalig Joegoslaven (en Iraniërs) sterk van de andere nieuwe ethnische groepen, maar ook van de klassieke. Alleen Antillianen scoren op deze vraag nóg lager (1%), Surinamers iets hoger (7%), Turken (36%) en Marokkanen (48%) beduidend hoger. (Voormalig) Joegoslaven zijn ook het positiefst gestemd over de acceptatie van allochtonen in Nederland.

Tabel 3.9 Mate van sociale en culturele integratie en acceptatie in % op vragen naar groeperingen, 2003

	Voormalig				
	Joegoslaven	Afghanen	Irakezen	Iraniërs	Somaliërs
Heeft Nederlandse vrienden	89	71	72	84	68
Vindt het vervelend wanneer zoon of dochter een Nederlandse partner heeft	3	14	17	3	16
Rekent zich tot een bepaalde religie	46	86	81	46	93
Vindt dat je als kind je ouders altijd moet respecteren, ook wanneer ze dit niet verdienen	72	80	79	67	89
Vindt dat je als buitenlander alle kansen krijgt in Nederland	61	56	53	39	54

Dat (voormalig) Joegoslaven gemiddeld genomen dicht bij de Nederlandse cultuur staan, betekent niet dat dit voor alle subgroepen binnen deze gemeenschap geldt. Met name de oudere (voormalig) Joegoslaven die in de jaren '60 en '70 in het kader van de wervingsakkoorden tussen Nederland en Joegoslavië naar Nederland kwamen staan enigszins geïsoleerd in de samenleving. Dit is althans het resultaat van een quick scan van het Lize, uitgevoerd in 2000. Daaruit kwam naar voren dat deze ouderen financieel niet sterk staan vanwege een onvolledige AOW-opbouw en gebrekkige pensioenen. Zij voelen zich door de afbouw van de categorale welzijnsvoorzieningen beperkt in hun contacten met landgenoten. Van de algemene voorzieningen voor zorg en welzijn blijken zij weinig gebruik te maken. Deels pendelen ze heen en weer tussen Nederland en het land van herkomst.

3.6 Criminaliteit

(Voormalig) Joegoslaven genieten in Nederland een twijfelachtige reputatie als criminelen die geweld niet schuwen. In 1996 rapporteerde het Interregionale reurcheteam (IRT) Zuid-Nederland tientallen gijzelingen, ontvoeringen, afpersingen, grof geweld en liquidaties waarbij ex-Joegoslaven betrokken waren. Het rapport maakt niet duidelijk om welke nationale of etnische groep(en) het gaat en wat de achtergronden van dit criminele gedrag is. In 2000 rapporteerde het Risbo vergelijkbare cijfers ten aanzien van het percentage voormalig Joegoslaven dat met de politie in aanraking kwam. Onderzoeken van het Risbo in 2002, en het WODC in 2003 onder ex-Joegoslavische jongeren, geven aan dat jongeren afkomstig uit de landen van het voormalige Joegoslavië meer dan evenredig betrokken zijn bij criminaliteit. Specificaties naar de nationale of etnische herkomst van deze ex-Joegoslavische jongeren, of naar de achterliggende factoren, ontbreken ook hier. Uit het WODC-onderzoek blijkt wel dat het in 2 van de 3 gevallen gaat om vermogensdelicten zonder geweld, zoals inbraak. Daarbij valt op dat dit type delict zich ook relatief vaak voordoet bij andere groeperingen uit het voormalige Oostblok, zoals ex-Sovjets en Polen.

Tabel 3.10 Delictspatroom 12-25 jarigen (in %)

	Aantal delicten	Zeden- delicten met en zonder geweld	Geweld- pleging	Vermo- gensde- licten met geweld	Vermo- gensde- licten zonder geweld	Vernie- ling open- bare orde	Verkeer	Overig	Totaal
Vm Joeg	1.469	0,8	9,9	2,6	63,7	11,4	4,9	6,8	100
Vm SU	1.126	0,2	4,5	2,9	74,4	4,5	3,4	10,1	100
Somalië	1.258	1,6	15,4	6,0	51,9	14,2	2,9	7,8	100
Irak	672	3,7	25,1	6,0	37,6	18,0	2,2	7,2	100
Polen	476	0,0	6,1	1,3	66,0	8,6	10,3	7,8	100
Duitsland	974	0,6	10,0	2,1	34,8	19,1	7,8	25,7	100

Bron: Kromhout, Van San (2003)

Bij gebrek aan informatiemateriaal over de etnische herkomst van de betreffende ex-Joegoslaven, de gedragsmotieven, of de verblijfspositie van betrokkenen is het moeilijk gefundeerde conclusies uit deze cijfers te trekken. Het is niet duidelijk of het geconstateerde criminele gedrag als een constante factor doorheen de ex-Joegoslavische gemeenschap zou moeten worden gezien, of dat het zich beperkt tot een aantal criminele verbanden. Specifieker onderzoek is daarom nodig naar profiel en motieven van de daders. Wel lijkt vooralsnog de hypothese gewettigd dat met name de zware criminaliteit van 'Joegoslavische' bendes niet afkomstig is uit de populatie van ex-Joegoslavische buitenlandse werknemers of vluchtelingen, maar eerder door afzonderlijke, internationaal opererende netwerken wordt bedreven.

Hoofdstuk 4 Samenvatting en conclusies

4.1 Toelating, verblijf, terugkeer

Op 1 januari 2004 waren er ongeveer 76.000 allochtonen in Nederland afkomstig uit (voormalig) Joegoslavië. De groep is zeer divers samengesteld, naar tijdsperiode van binnenkomst, naar reden van binnenkomst en naar etniciteit. Er is de groep migranten die ooit als arbeidsmigrant naar Nederland kwam, en degenen die vanwege de oorlog het land hebben verlaten. Waren er in 1990 iets meer dan 20.000 (voormalig) Joegoslaven in Nederland woonachtig - hoofdzakelijk arbeidsmigranten en hun nakomelingen – aan het eind van dat decennium was dit getal gestegen tot meer dan 60.000. De meerderheid van de bevolking uit het voormalig Joegoslavië woont dus nog betrekkelijk kort in Nederland. Met uitzondering van de vluchtelingen uit Kosovo is er na afloop van de oorlog geen grootschalige retourmigratie op gang gekomen. Retourmigratie doet zich nog enigszins voor onder oudere immigranten (meest voormalige buitenlandse werknemers), maar het overgrote deel van de voormalig Joegoslavische bevolking verkiest vooralsnog in Nederland te blijven, of heen en weer te pendelen.

Bij gebrek aan registratie naar de herkomst uit de respectievelijke staten waar de ex-Joegoslaven oorspronkelijk vandaan komen c.q. naar de etnische origine die zij hadden, is thans niet inzichtelijk uit welke bevolkingsgroepen de voormalig Joegoslavische bevolking in Nederland bestaat. Naar schatting gaat het ongeveer om de volgende aantallen gerangschikt naar etnische herkomst: Kroaten 10.000, Serviërs en Montenegrijnen 14.000 à 20.000 (inclusief ongeveer 4.000 Albanen uit Kosovo), Bosniakken 35.000 à 40.000, Slovenen 1.000 en Macedoniërs: 10.000.

4.2 Integratie

Het integratieproces van voormalig Joegoslaven levert een wisselend beeld op. De generatie die in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw naar

Nederland kwam, is gemiddeld genomen matig geïntegreerd. Dit overigens met uitzondering van de Slovenen die in grote mate opgenomen zijn in de Limburgse bevolking. De grote groepen gastarbeiders uit de jaren '70 kwamen veelal hier vanuit de veronderstelling na verloop van tijd weer naar het moederland terug te gaan en investeerden daardoor niet in een toekomst in Nederland. Dit blijkt nu fnuikend, omdat hun kennis van het Nederlands beperkt is, men afhankelijk blijft van intermediairs voor bijvoorbeeld hulpverlening. Velen hebben bovendien geen degelijke oudedagsvoorziening op kunnen bouwen. Zelforganisaties die eertijds ontmoeting en service boden verdwijnen thans in snel tempo en versterken daarmee het isolement van de ouderen.

De vervolgeneraties maar ook degenen die rond of na de Balkan-oorlog naar Nederland zijn gekomen, zijn gemiddeld genomen beter geïntegreerd. Niet alleen houdt dit verband met de betere opleiding die zij hebben genoten in het land van herkomst of in Nederland, men had ook meer kansen om Nederlands te leren. In vergelijking met een aantal andere nieuwe etnische groepen (Afghanen, Iraniërs, Irakezen en Somaliërs) benaderen voormalig Joegoslaven samen met Iraniërs het meest het profiel van de geïntegreerde allochtoon. Kijken we naar de cijfers over integratiecriteria als arbeidsdeelname, opvattingen over moderniteit en contacten met Nederlanders dan zijn voormalig Joegoslaven beter vergelijkbaar met Surinamers en Antillianen dan met Turken en Marokkanen. Dat het percentage werklozen onder voormalig Joegoslaven desondanks hoger is dan dat van Turken en Marokkanen wordt verklaard door de kortere verblijfsduur van voormalig Joegoslaven in Nederland.

Een bijzonder punt van aandacht vraagt de proportioneel hoge criminaliteit onder de bevolkingsgroep. (Voormalig) Joegoslaven genieten in Nederland een twijfelachtige reputatie als criminelen die geweld niet schuwen. Onderzoek onder (voormalig) Joegoslavische jongeren gaf aan dat zij meer dan andere jongeren betrokken zijn bij criminaliteit, met name waar het gaat om vermogensdelicten zonder geweld. Het is dan ook van

belang dit criminaliteitspatroon te blijven volgen in relatie tot succes- of faalfactoren voor integratie.

4.3 Verwachtingen voor de toekomst

Zo divers als de populatie voormalig Joegoslavische burgers in Nederland is, zo verschillend zijn de verwachtingen voor de toekomst. Voor de oudere generatie voormalige gastarbeiders zal er niet zoveel meer veranderen. Zij zullen zich moeten verzoenen met een duurzaam verblijf in Nederland op een bescheiden financieel niveau.

Voor degenen die tot de arbeidsbevolking kunnen worden gerekend is het van belang dat zij werk vinden dat zoveel mogelijk aansluit bij hun kwaliteiten en behoeften. Wanneer dit lukt, zal aan de voornaamste voorwaarde voor een geslaagde integratie zijn beantwoord. De sociale en culturele afstand met de autochtone Nederlandse bevolking is gering en zal niet tot integratieproblemen leiden.

Voor de verdere toekomst valt te verwachten dat meerdere staten uit het voormalig Joegoslavië deel gaan uitmaken van de Europese Unie. Met Slovenië is dat al zo per 1 mei 2004. De toetreding tot de EU zal het integratieproces waarschijnlijk bevorderen, omdat burgers zich vrijer dan nu binnen de EU kunnen bewegen.

Bijlage 1 Tabellen

Tabel b1 Inwoners van voormalig Joegoslavië volgens zelfgekozen nationaliteit in 1981

Nationaliteit	Aantal inwoners X 1.000
Serviër	8.140
Kroaat	4.420
Moslim ⁶	2.000
Sloveen	1.750
Albanees	1.730
Macedoniër	1.340
Joegoslaaf	1.220
Montenegrijn	580
Hongaar	420
Romani	168
Turk	101
Slowaak	80
Roemeen	55
Bulgaar	36
Wallacher	32
Rusyn	23
Tsjech	19
Italiaan	15
Oekraïner	12
Totaal	22.141

Bron: Taal: een wapen

⁶ *Burgers van Joegoslavië konden bij de volkstelling in 1981 opteren voor registratie onder de nationaliteit 'Moslim'. Dit was vooral relevant voor Bosnische moslims in hun roep om zelfbeschikking. Veel Bosnische moslims kozen bij de volkstelling evenwel voor registratie onder één van de andere nationaliteiten. Daarmee is het getal van 2 miljoen Moslims (nationaliteit) niet in overeenstemming met het toentertijd in het voormalige Joegoslavië verblijvende aantal moslims (religie). Voor een uitleg over de ontwikkeling van etnische, religieuze en nationale identiteiten in dit gebiedsdeel wordt verwezen naar het boek van Raymond Detrez 'De sloop van Joegoslavië, relaas van een boedelscheiding'.*

Tabel b2 Onderverdeling etnische bevolking in de autonome provincies

Kosovo in % (census 1991)		Vojvodina (census 2002)	
Etnische groepen	Aantal en %	Etnische groepen	Aantal en %
Serviërs	195.000 (10%)	Serviërs	1.3 miljoen (65%)
Albanezen	1,6 miljoen (82%)	Hongaren	290.000 (14,5%)
Moslims/Bosniakken	70.000 (3,5%)	Slowaken	57.000 (2,9%)
Turken	10.500 (0,5%)	Kroaten	57.000 (2,9%)
Roma	46.000 (2%)	Montenegrijnen	36.000 (1,8%)
Montenegrijnen	20.500 (1%)	Roemenen	31.000 (1,5%)
Kroaten	8.000 (0,4%)	Roma	29.000 (1,4%)
overige groeperingen	20.000 (1%)	Bunjevacs	20.000 (1%)
Totale bevolking	2 miljoen	Rusynen	16.000 (0,8%)
		Macedoniërs	12.000 (0,6%)
		26 kleinere groepen (w.o. Bosniakken, Duitsers, Oekraïners, Slovenen, Bulgaren)	102.000 (5%)
		Joegoslaven	50.000 (2,5%)
		Totale bevolking	2 miljoen

Bronnen: The world factbook (www.odci.gov/cia/publications/factbook),

Ambtsbericht Kosovo 2003,

<http://www.srbija.sr.gov.yu/pages/article.php?id=40>

Tabel b3 Verstrekking verblijfstitels aan personen afkomstig uit Kroatië en Macedonië 1990-2000

	A-status		VTV		VTVV	
	Kroatië	Macedonië	Kroatië	Macedonië	Kroatië	Macedonië
1990	-	-	-	-	-	-
1991	-	-	-	-	-	-
1992	-	-	-	-	-	-
1993	183	-	238	13	-	-
1994	36	0	29	4	49	0
1995	44	0	25	2	12	0
1996	8	0	105	26	12	1
1997	21	0	68	28	0	0
1998	0*	0	24	3	0	0
1999	-	-	7	7	-	-
2000	4	-	10	3	-	-

(Bron: IND)

* Dit getal is exclusief 405 Serviërs die op voordracht van de UNHCR als uitgenodigd vluchteling naar Nederland zijn gekomen, vanuit de Krajina, een gebiedsdeel in Kroatië.

Tabel b4 Immigratie- en emigratiecijfers 1995-2003 van voormalig Joegoslaven naar Nederland, onderverdeeld naar republieken*

	Voormalig Joegoslavië		Joegoslavië		Federale Republiek Joegoslavië		Bosnië & Herzegovina		Kroatië		Macedonië		Slovenië		Totaal									
	immigratie	emigratie	immigratie	emigratie	immigratie	emigratie	immigratie	emigratie	immigratie	emigratie	immigratie	emigratie	immigratie	emigratie	immigratie	emigratie								
1995	7665	936	6629	7305	929	6376	-	-	222	6	4	29	1	28	3	-	6	15.130	1.872	14.258				
1996	3636	1222	2414	3463	1208	2255	7	1	6	137	6	5	16	3	13	5	2	3	7.272	2.444	4.828			
1997	1818	1122	696	1736	1110	626	14	1	13	54	3	3	9	6	3	1	0	4	3.636	2.244	1.392			
1998	1682	774	908	1603	764	839	27	-	27	34	6	4	14	3	11	-	1	-1	4	3.364	1.548	1.816		
1999	1433	938	3195	3761	909	2852	228	12	216	101	9	6	30	4	26	12	2	10	1	2	-1	5.566	1.876	3.690
2000	4780	1263	3517	4304	1177	3127	306	39	267	127	36	23	25	9	16	15	-	15	3	2	1	9.560	2.526	7034
2001	3248	1120	2128	2929	1074	1855	207	23	184	80	18	3	15	1	14	16	2	14	1	2	-1	6.496	2.240	4.256
2002	1844	1500	344	1676	1417	259	78	58	20	56	20	7	17	2	15	16	1	15	1	2	-1	3.688	3.000	688
2003	1367	1874	-517	1236	1765	-529	55	74	-19	45	25	10	5	5	0	12	4	8	4	1	3	2.714	3.748	-1.034
Totaal 95-03	27363	10.749	19.314	28.013	10.353	17.660	922	208	714	856	129	65	160	34	126	80	13	67	32	12	20	57.426	21.498	35.928

(Bron: CBS Statline)
 * De cijfers zijn gebaseerd op de nationaliteit die betrokkene toen had, niet op de latere onderverdeling in onafhankelijke staten. In werkelijkheid zijn gedurende de oorlogsjaren grote groepen geïmmigreerd uit Bosnië & Herzegovina en uit de Federale republiek Joegoslavië (Servië & Montenegro, inclusief Kosovo), en in mindere mate ook uit Kroatië en Macedonië. De immigratie- en emigratiedata voor deze republieken zijn voor het grootste deel opgenomen onder 'voormalig Joegoslavië' en 'Joegoslavië'.

Bijlage 2 Literatuur

Alders, M. en Han Nicolaas (2002). Immigratie vanuit voormalig Joegoslavië. In: Maandstatistiek bevolking, CBS 2002 nr 10.

Alders M. en H. Nicolaas (2002). Allochtonen uit voormalig Joegoslavië. In: Maandstatistiek bevolking, CBS 2002, nr. 11.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2004). Allochtonen in Nederland 2004. CBS Voorburg/Heerlen.

COA, Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (2001). Landen van herkomst. Informatie over twaalf landen waar asielzoekers vandaan komen. Den Haag.

Detrez, Raymond (1996). De sloop van Joegoslavië, relaas van een boedelscheiding. Hadewijch Antwerpen-Baarn.

Fiori, Lucia (1999). Taal: een wapen. Nationalisme, etniciteit en taalpolitiek in voormalig Joegoslavië in de jaren 1991-1999. Doctoraalscriptie Katholieke Universiteit Brabant, Tilburg.

Forum, Instituut voor multiculturele ontwikkeling (2001). Nieuwe groepen: een verkenning, Utrecht.

Handboek Minderheden (2003). Losbladige uitgave Bohn Stafleu Van Loghum.

Kromhout, M en M. Van San (2003). Schimmige werelden; nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit. WODC 206, Ministerie van Justitie.

Landelijk Inspraakorgaan Zuid-Europeanen (Lize) (1998). Gedwongen terugkeer, sluitstuk van falend beleid. Utrecht. In: Lize-bulletin, Utrecht.

Landelijk Inspraakorgaan Zuid-Europeanen (Lize) (1997) Ons hoofd en onze voeten zijn in Nederland, ons hart in Bosnië Herzegovina. In: Lize-bulletin, Utrecht.

Landelijk Inspraakorgaan Zuid-Europeanen (Lize) (1996), Samen en apart verder. In: Lize-bulletin, Utrecht.

Maagdenberg, V. van den (red) (2004). Jaarrapport Integratie 2004. Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek (ISEO), Erasmus Universiteit Rotterdam.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2001). Balkan Notitie, Westelijke Balkan: De Nederlandse rol in een veranderend landschap.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2002). Bosnië & Herzegovina, Ambtsbericht juli 2002.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2002). Kosovo-situatie, Ambtsbericht juni 2002.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2003). Servië & Montenegro, Ambtsbericht april 2003.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2003). Algemeen Ambtsbericht Kosovo 2003, oktober 2003.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2003). Algemeen Ambtsbericht Bosnië & Herzegovina, oktober 2003.

Muus, Ph.J. en P.H.A.M. Muller (1999). Beeldvorming over (uitgeprocedeerde) asielzoekers en vluchtelingen over terugkeer- en remigratie(beleid). Ercomer, Universiteit Utrecht.

San, M. van, E. Snel en R. Boers (2002) Woningbrekers en zware jongens. Daders uit voormalig Joegoslavië in beeld. Zeist, Kerkebosch.

Sittrop, B (1996). Samen en apart verder. Een verkennend onderzoek naar de veranderde positie van de voormalig Joegoslaven en hun zelforganisaties in Nederland na 1992. Lize, Utrecht.

Snel, E., J. de Boom, J. burgers en G. Engbersen (2000) Migratie, integratie en criminaliteit; migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie in Nederland. Risbo, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Sittrop, B. (2000). Kent u ons nog? Griekse, Italiaanse, Spaanse, Portugese, Kaapverdiaanse, Kroatische, Joegoslavische, Macedonische en Bosnische ouderen in Nederland. Lize, Utrecht.

Tillaart, H. van den, M. Olde Monnikhof, S. van den Berg en J. Warmerdam (2000). Nieuwe etnische groepen in Nederland; een onderzoek onder vluchtelingen en statushouders uit Afghanistan, Ethiopië en Eritrea, Iran, Somalië en Vietnam. ITS Nijmegen.

UAF (1979). Onderwijs in voormalig Joegoslavië. AF-Landenmonografie. Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF, Utrecht.

Valk, Helga A.G. de, Ingrid Esveldt, Kène Henkens en Aart C. Liebroer (2001). Oude en nieuwe allochtonen in Nederland, een demografisch profiel. WRR Werkdocumenten W 123, Den Haag.

Vitkovic, P. De criminaliteitsgen bij 'de' Joegoslavische jongeren. In: Migranten informatief 150, eerste kwartaal 2004. Stichting Stimulans, Rotterdam.

Websites:

www.odci.gov/cia/publications/factbooks

www.minbuza.nl/landen

www.evd.nl

Bijlage 3 Adressen

Servië & Montenegro (en Kosovo)

Bond van Servische verenigingen in Nederland

Secretariaat: Mw. I. Dronjak, Nieuwe Binnenweg 382c, 3023 ET Rotterdam,
i.dronjak@chello.nl

Zie ook: www.servie-montenegro.pagina.nl

Coördinatieraad Albanezen in Nederland (over Albanezen uit Kosovo)

Postbus 27, 3500 AA Utrecht

info@cran.nl

www.cran.nl

zie ook: www.kosovo.pagina.nl

Macedonië

Macedonische Gemeenschap Nederland

Secretariaat: Postbus 357, 2990 AJ Barendrecht

www.macedonië.net

zie ook: www.macedonië.pagina.nl

Bosnië & Herzegovina

Platform Bosnische Gemeenschap in Nederland

Secretariaat: Jonkvrouwenborch 16, 3992 BD Houten

Zie ook: www.bosnie.pagina.nl

Kroatië

Stichting Nederland-Kroatië (SNK)

Secretariaat: Brouwersstraat 93, 3061 NE Rotterdam

snk@nl

<http://home.zonnet.nl/nederland-kroatie>

Stichting Vrienden van Kroatië
Volendamlaan 108, 2547 CJ Den Haag

Slovenië

Vereniging Vrienden van Slovenië
Secretariaat: Tacitusstrat 1, 6135 HR Sittard
www.vrienden.clubs.nl/slovenië

Algemeen

Lize, overlegpartner rijksoverheid Zuid-Europese gemeenschappen in
Nederland
Postbus 14065, 3508 SC Utrecht
030 – 232100
info.lize@lize.nl
www.lize.nl

Bijlage 4 Informatie over de afzonderlijke republieken

Informatie afkomstig van de website van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (www.minbuza.nl/landen). Zie ook www.evd.nl met feitelijke informatie over alle landen.

Bosnië & Herzegovina (BiH / Bosna i Hercegovina)

Oppervlakte	51.129 km ² (1,5 x Nederland)
Staatsvorm	Federatie van twee entiteiten: de Federatie van Bosnië & Herzegovina (Bosniakken/Kroaten) en de Republika Srpska (Bosnische Serviërs)
Hoofdstad	Sarajevo
Inwonertal	4,4 miljoen (1991), 4, 0 miljoen (schatting, 2000)
Relatie met EU	BiH wil graag toetreden tot de EU, maar voldoet nog niet aan de criteria. Er is in 1999 een 'road map' opgesteld en in mei 2003 is begonnen met een 'feasibility study' die voorafgaan aan een Stabilisatie – en Associatie Overeenkomst (SAA). BiH is begunstigde van door de EU verleende handelspreferenties. In april 2002 trad BiH toe tot de Raad van Europa.
Politieke betrekkingen met NL	De bilaterale betrekkingen zijn goed. BiH behoort tot de Nederlandse kiesgroep bij IMF en Wereldbank. In de Nederlandse politiek bekleedt het land sinds de gebeurtenissen in Srebrenica een bijzondere positie.
Overige betrekkingen met NL	BiH is een belangrijke ontvanger van Nederlandse hulp. Deze steunt op drie pijlers: macro-economische steun, bevordering van het terugkeerproces van minderheden en implementatie van de vrede. De economische betrekkingen met Nederland staan voornamelijk in het teken van de activiteiten die met donorgelden worden gefinancierd. De commerciële activiteiten zullen naar verwachting aantrekken naarmate het normalisatieproces in BiH en de omliggende regio vordert.

Nederlandse gemeenschap in Bosnië & Herzegovina	Militairen i.h.k.v. SFOR, hulpverleners etc. Exacte cijfers niet beschikbaar. Naar schatting 1.200 tot 1.300 personen. 82 Nederlanders werkzaam in internationale organisaties en bedrijven.
Gemeenschap van burgers uit Bosnië & Herzegovina verblijvend in Nederland	Sinds de oorlog hebben circa 25.0000 Bosniakken politiek asiel in Nederland aangevraagd. Officieel als personen van Bosnische nationaliteit geregistreerd (in de Gemeentelijke Basisadministratie): 3.006 personen.

Kroatië

Oppervlakte	56.610 (1,64 x Nederland)
Staatsvorm	(Constitutionele) democratische republiek
Hoofdstad	Zagreb
Inwonertal	4,4 miljoen (2002)
Relatie met EU	Er is een Stabilisatie- en Associatieovereenkomst (SAO) gesloten tussen Kroatië en de EU. Kroatië is kandidaat lid van de EU. Nederland geeft concrete ondersteuning aan de aansluiting van Kroatië op termijn bij de EU.
Politieke betrekkingen met NL	In de periode 2003-2004 is er sprake van een duidelijke toename in het aantal ontmoetingen op politiek niveau. Er is intensieve samenwerking op defensiegebied en voor het ministerie van Economische Zaken is Kroatië een prioriteitland in de regio.
Overige betrekkingen met NL	De economische ontwikkelingen tussen Nederland en Kroatië ontwikkelen zich positief. Er wordt handel gedreven en steeds meer Nederlandse bedrijven vestigen zich in Kroatië.
Nederlandse gemeenschap in Kroatië	Ca 160 personen
Gemeenschap van burgers uit Kroatië in Nederland	Ca 6.000 personen

Macedonië

Oppervlakte	25.713 (c.a. 3/4 x Nederland)
Staatsvorm	Republiek
Hoofdstad	Skopje
Inwonertal	2.000.000 (2000)
Relatie met EU	Er is een Stabilisatie- en Associatie Overeenkomst (SAO) gesloten tussen EU en Macedonië
Politieke betrekkingen met NL	Nederland heeft Macedonië in april 1993 erkend onder de bij de VN gebruikelijke naam Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM). De bilaterale betrekkingen zijn uitstekend. Ontwikkelingssamenwerking is een prominent onderdeel daarvan.
Overige betrekkingen met NL	De handel tussen Nederland en Macedonië groeit, maar is nog zeer beperkt van omvang.
Nederlandse gemeenschap in Macedonië	Ca 30 personen
Gemeenschap van burgers uit Macedonië in Nederland	Ca 600 personen

Servie & Montenegro

Oppervlakte	102.350 km ² (2,77 x Nederland)
Staatsvorm	Statununie, bestaande uit de deelrepublieken Servië en Montenegro
Hoofdstad	Belgrado
Inwonertal	10,7 miljoen (2001), waarvan ruim 10 miljoen in Servië (incl. Kosovo) en ca 600.000 in Montenegro
Relatie met EU	Na de omwenteling in 2000 trad de FRJ toe tot o.a. VN en OVSE. Het land streeft thans naar verdere integratie in Euro-Atlantische structuren. Wel traden Servië en Montenegro inmiddels toe tot de Raad van Europa. Toenadering tot de EU is voor Kosovo vooralsnog niet mogelijk vanwege de statuskwestie. Wel wordt door de EU gezocht naar een manier om Kosovo zoveel mogelijk te betrekken in het Stabilisatie- en Associatieproces. De EU is de belangrijkste donor in Kosovo.
Politieke betrekkingen met NL	Sinds 2000 streven Nederland en de FRJ naar verbetering van de bilaterale betrekkingen en zijn er o.a. bezoeken over en weer op hoog politiek niveau. Na het vertrek van Milosevic zijn er meer financiële instrumenten ingezet.
Overige betrekkingen met NL	Er is bilaterale samenwerking op de terreinen van landbouw, justitie, defensie en politie. Nederland verleent een significante bijdrage aan de verdere ontwikkeling van de republieken.
Nederlandse gemeenschap in Servië & Montenegro	Ca 20 personen.
Gemeenschap van burgers uit Servië en Montenegro in Nederland	Geen informatie over beschikbaar op website BuiZa.

Slovenië

Oppervlakte	20.273 km ² (0,6 x Nederland)
Staatsvorm	Parlementaire republiek
Hoofdstad	Ljubljana
Inwonertal	1,93 miljoen (2002, geschat CIA)
Relatie met EU	Slovenië is met ingang van 1 mei 2004 toegetreden tot de Europese Unie.
Politieke betrekkingen met NL	De bilaterale samenwerking tussen Nederland en Slovenië groeit. Diverse ministeries werken samen met Slovenië: EZ, LNV, SZW, Justitie, BZK, V&W en Defensie.
Overige betrekkingen met NL	De Nederlandse handel met Slovenië is van beperkte omvang. (Slovenië richt zich meer op Duitsland, Oostenrijk, Italië en Frankrijk.).
Nederlandse gemeenschap in Slovenië	Enkele tientallen personen.
Sloveense gemeenschap in Nederland	Enkele tientallen personen.

Colofon

Uitgave

Ministerie van Justitie

Directie Coördinatie Integratiebeleid Minderheden

Tekst

Thomas Hessels

Productiebegeleiding

Directie Voorlichting

Lay out

Mario Gaete Avilla

Druk

Directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning Bestuursdepartement

Foto omslag

Marcel van den Bergh / Hollandse Hoogte

Sandra Zrnic, in 1993 gevlucht uit Kroatië, haalt haar VWO-diploma aan het Pax Christi-College in Druten.

Bestellingen

Ministerie van Justitie

Directie Voorlichting, afdeling in- en externe communicatie

Telefoon 070 – 370 68 50

E-mail: voorlichting@minjus.nl

Deze brochure kunt u ook vinden op www.justitie.nl, onder 'publicaties'.

Justitie is verantwoordelijk voor de toelating en naturalisatie van vreemdelingen en voor de integratie van etnische minderheden in de Nederlandse samenleving.

Justitie staat voor rechtvaardige immigratie en
volwaardige integratie